

виявлено, що словосполучення з СВІ можуть характеризуватися суб'єктно-предикативними (СВІ у ролі підмета або присудка), об'єктними (СВІ у ролі додатка), адвербіальними (СВІ у ролі обставини) та атрибутивними (СВІ у ролі означення або означуваного) зв'язками.

Розглядаючи проблему перекладу СВІ, ми дійшли висновку про те, що для точного передання змісту тексту недостатньо лише знати мови оригінального тексту, а важливим ще є й відомості про дані чи факти, що описуються у цьому тексті. Певні труднощі перекладу символічних власних імен виникають через особливості структури та семантики СВІ. Переклад СВІ на іншу мову може здійснюватися за допомогою транскодування, перекладу загальним словом чи словосполученням та методом поширеного опису.

Список використаних джерел:

1. Верещагин Е. Состав семейства учебных лингвострановедческих словарей: ономастический словарь / Е. Верещагин, В. Костомаров // Актуальные проблемы учебной лексикографии. – М., 1977. – С. 118–135.
2. Зайцева К.Б. Английская стилистическая ономастика: Тексты лекций / К.Б. Зайцева. – Одесса, 1973. – 63 с.
3. Магазаник Е.Б. Ономастика, или «говорящие» имена в литературе / Е.Б. Магазаник. – Ташкент: Фан, 1978. – 146 с.
4. Манушкіна Г.П. Структурно-семантичні типи фразеологічних одиниць з компонентом-ім'ям власним в англійській мові / Г.П. Манушкіна // Питання граматики, лексики і фразеології англійської, німецької та французької мов. Збірник наукових праць. – К.: Рязанський Держ. Пед. Ін-т, 1999. – С. 121–145.
5. Олійник Т.С. Культурно-асоціативний (символічний) компонент значення власних імен / Т.С. Олійник // «Наукові записки» Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія 8: Мовознавство. – Тернопіль, 1998. – №1. – С. 166–170.

Романюк Н.М.

аспірант,

Запорізький національний університет

МОВНА КЛІШОВАНА ОДИНИЦЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ СЕГМЕНТ У ДЗЕРКАЛІ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ

На сьогодні вербальна здатність індивіда цікавить не лише мовознавство, а й психологію, тому важливо розуміти, як ця спроможність зароджується й розвивається, як вона пов'язана з мозком і генетичним апаратом окремої людини [5, с. 11]. Досі в центрі інтересів лінгвіста були саме мовні засоби (звукові, граматичні, лексичні), однак тепер стало очевидним, що всі ці одиниці є «формальними операторами», за допомогою яких людина спілкується, додаючи їх до системи значень знаків мови (розглядається як основна когнітивна (пізнавальна) одиниця, що формує образне сприйняття світу людиною і в цій якості входить до складу різного роду когнітивних

схем, еталонних образів, типових когнітивних ситуацій і т. д.) і отримуючи осмислений і цілісний текст [3]. Тут в дію вступає психологія, чиї дані можуть бути корисними лінгвістичній теорії в плані надання їй природно-наукової та соціальної орієнтованості. Явище мови й мовлення в психології розглядають у контексті природних і соціальних закономірностей життя людини, ураховуючи мозкові механізми мовленнєво-мовних проявів [5, с. 13]. Психологічні та лінгвістичні аспекти мовної діяльності людини, соціальні та психологічні аспекти використання мови в процесах комунікації та індивідуальної мовленнєво-мисленнєвої діяльності вивчає відносно молода міждисциплінарна область знання – психолінгвістика [5; 3], яка останнім часом привертає увагу науковців, оскільки дозволяє вивести власні дослідження за межі однієї конкретної науки та більш глибоко вивчити мовні явища на рівні вербалізації або надслівному рівні.

Починаючи від «Граматики Пор-Рояля» й до сьогодення питанням дослідження мовних явищ через призму психології вивчали також Дж. Локк, Г. Лейбніц, В. фон Гумбольдт, О. Потебня, Ф. Фортунатов, І. Бодуен де Куртене, Х. Штейнталь, В. Вундт, Ф. де Сосюр, Б. Скіннер, Ч. Осгуд, В. Петренко, О. Артемева, Н. Хомський, О. Шмельов, Р. Будагов, З. Пахолок, І. Соколова, В. Глухов, Р. Максакова, М. Кобзев, Т. Ушакова та ін. Проте у наукових доробках цих авторів явище мовної клішованої одиниці (МКО) або не бралось до уваги взагалі, або займало досить незначне місце (М. Люшер, Р. Максакова), віддаючи першість дослідженню мовних штампів, повторів та термінів у мові (Ю. Дзябко, З. Пахолок, М. Кобзев, Nagata Hiroshi, О. Ронен), що й зумовлює актуальність обраної теми.

Підґрунтям МКО як лінгвістичного явища є «психологічний феномен репродукування знань і досвіду», що набуває певної мовленнєвої форми в певних повторюваних ситуаціях (В. Skinner, І. Соколова). З такого сприйняття явища МКО зрозуміло, що в основі взаємодії комунікантів, окрім мовних чинників, які зводяться до лексико-граматичних правил, лежать антропологічні й соціальні макрофактори. Взаємодія і взаємовплив цих груп чинників, що спричиняють функціонування мови, зумовлюють психолінгвістичний підхід до клішованих одиниць, який розглядає особливості сприйняття і відображення клішованих одиниць як підставу реалізації їхнього значення, а також досліджує асоціативні зв'язки [4, с. 271].

З одного боку, вплив людини на його рідну мову детерміновано насамперед її соціальною природою, оскільки мову потрібно вміти розглядати як цілісне явище, що має найрізноманітніші форми свого існування й функціонування. Таке ставлення до мови відображається у виявленні можливого впливу людей на неї через використання тих чи інших форм мови задля власних потреб [1, с. 2]. Виділяючи відтворювані стереотипні одиниці в окремих психолінгвістичних дослідженнях як вияв підсвідомості та неконтрольований підтекст (N. Hiroshi, N. Kanwischer, О. Ронен), науковці тлумачать їх як характерні ментальні особливості (М. Prull, S. Soto-Faraco, Ю. Дзябко, Р. Будагов). В онтологічному плані виникнення будь-якого

мовного явища пов'язують з першими стадіями фонологічного розвитку мови (С. Lieo). МКО як лінгвістичне явище не виникає випадково чи автоматично, оскільки, функціонуючи на всіх рівнях, клішовані одиниці є результатом попередніх обдумувань, пошуку потрібної відповіді, уникнення довгої паузації тощо (Н. Clark, Н. Шарманова, Н. Вишневська, Р. Максакова). У свідомості перебираються різні слова для найменування дії та об'єкта, про які мовець збирається говорити.

У результаті спілкування, яке відбувається між людьми – носіями однієї мови, дії та вчинки, що неодноразово повторюються, підлягають стандартизації, утворюючи своєрідний ритуал людських взаємовідношень, які разом з особливостями поведінки, що склалася, засвоюються членами одного суспільства з дитинства в процесі виховання та відтворюються автоматично. При відображенні людською свідомістю ситуацій, що часто повторюються, виробляються відповідні психологічні стандарти, які, у свою чергу, відображаються в мові у вигляді кліше [2, с. 33]. Як уже наголошувалося, ситуації, за яких вживають кліше, є стереотипними й не потребують побудови нових речень і словосполучень, оскільки вже існують певні готові універсальні формули, використання яких полегшує спілкування та економить зусилля, виявляючи лінивість власної думки [1; 2]. Наприкінці ХХ ст. італійці Джакомо Ріццолатті, Леонардо Фогассі та Вікторіо Галлезе, зайнявшись дослідженням зони мозку Брока, що відповідає за моторику та пов'язана з мовленням, відкрили особливий різновид нейронів, які були названі дзеркальними, оскільки вони регулюють процес неусвідомленої імітації або відтворення [4, с. 272].

Більшість фраз, які використовуються в повсякденному житті, дозволяють передбачати мовну поведінку того, хто говорить, в тій чи іншій ситуації, що часто повторюється. Такі високочастотні ситуації приводять до появи високочастотних мовних реакцій і сприяють створенню стереотипних мовних формул [2, с. 34]. У таких випадках ситуація дозволяє правильно сприймати інформацію без додаткових пояснень. Наприклад, англійське висловлювання *No room inside, on top only!* можна правильно зрозуміти, якщо його почути в англійському автобусі *double-decker*. *Wet paint!* є МКО притаманною легкорозпізнаваним кліше *Щойно пофарбовано!*. У цьому випадку ситуація не залишає сумнівів в однозначності вживання кліше.

Однією з причин появи готових одиниць мови є існування великої кількості ситуацій, в яких вони вживаються. Така думка не зовсім переконлива тому, що частотність ситуації є необхідною, але недостатньою умовою для виникнення кліше. Стандартизацію в мові можна пояснити загальною тенденцією до спрощення і своєрідного кодування думки, що передається, а також економією мовних та розумових зусиль: *According to my notice... / Відповідно до моїх нотаток...; And now I'd prefer to talk about... rather than... / А зараз я хотів би поговорити про..., а не про...; Get lost! / Забирайся геть!; Get this straight! / Затям собі!*. Вищевказані причини сприяють використанню в певних ситуаціях стереотипних одиниць, багато з

яких у нових ситуаціях будуються за аналогією з уже існуючими (Л. Леонова, Н. Вишневська, Р. Будагов).

З іншого боку, стереотипні вислови, формуючись на підсвідомому рівні та відтворюючись автоматично, відносяться до найбільш показових і змістовних сигналів, оскільки вони досить точно відображають емоційну установку людини і дозволяють швидко пізнати образ думок і манеру переживань мовця, тому стереотипні вислови передають смисл ірраціональних компонентів психотерапевтичної взаємодії (Р. Максакова, М. Люшер). Ставлення до МКО при різних точках зору може бути репрезентовано двома позиціями: позитивною (*A flourish of trumpets / A flourish of trumpets; Deep/strong/warm affection / Глибоке відчуття; Achievement of goal / Досягнення мети; Advantageous offer / Вигідна пропозиція;*) і негативною (*Dead drunk / Дуже п'яний; Alcohol misure / Зловживання алкоголем; Barbaric/barbarous act / Акт вандалізму; Dirty tricks / Грязні махінації*). Після усіх спроб психолінгвістів урахувати явище емоційного резонансу, зазначимо, що основою для нього є вплив, збудження, співзвучність, взаємодія певних системних утворень між собою. Природа емоційного резонансу визначається сукупністю смислових і структурних взаємозв'язків у межах текстового простору, які впливають на сприйняття читача або адресату [4, с. 272].

Лінгвістичні кліше як одиниці мови беруть участь у процесі формування мовного базису певного дискурсу та сприяють передачі й засвоєнню учасниками спілкування властивих для цього мовного колективу або суспільства уявлень про те, «що таке добре, а що таке погано». Саме «комунікативний інваріант» змісту кліше як знака відображає відмінність у суб'єктивному уявленні окремих індивідів, а також цілих мовних колективів, що і сприяє виявленню особливостей національного менталітету. Ураховуючи всі згадані фактори, ми схильні вважати, що конститутивною ознакою МКО є психолінгвістичне начало кожного прикладу мовних одиниць, оскільки саме воно слугує підґрунтям для відтворення та використання у процесі спілкування відомих всім штампів, мовних стереотипів та лінгвістичних кліше, економлячи час, власні зусилля. У межах розвитку сучасної психолінгвістики одиниці мови вивчаються як прояв фізичного стану особи, як прояв підсвідомості та як технічний прийом оповідача, що потребує більше детального розкриття.

Список використаних джерел:

1. Будагов Р.А. Человек и его язык (Заметки об отношении людей к литературному языку) / Р.А. Будагов // Вопросы языкознания. – М., 1970. – № 6. – С. 3-14.
2. Вишневська Н. Кліше як мовна одиниця: проблеми кліше в мовознавстві / Н. Вишневська // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Книга 3. – С. 33-36.
3. Глухов В. Психолінгвістика. Теорія мовної діяльності. / В.Глухов / [Електронний ресурс]. – М.: АСТ, 2007. – 223 с. Режим доступу : <http://ibib.ltd.ua/vzaimootnosheniya-psiholingvistiki-lingvistiki-35027.html>

4. Пахолок З. Гносеологічний і онтологічний статус категорії повторюваності: мовний та мовленнєвий виміри [Текст] : монографія / З. Пахолок. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 684 с.

5. Ушакова Т.Н. Психолінгвістика: Учебник для вузов / Под ред. Т.Н. Ушаковой. – М.: ПЕР СЭ, 2006. – 416 с.